

**ПОШИРЕННЯ ПРАКТИКИ
РЕЄСТРУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ СОБАК
У ПОВІТОВИХ МІСТАХ ТА МІСТЕЧКАХ ГАЛИЧИНИ (1873–1914 рр.)**

Юрій Овсінський

**THE SPREAD OF THE PRACTICE
OF REGISTERING AND TAXING DOGS
IN THE COUNTY CITIES AND TOWNS OF GALICIA (1873–1914)**

Jurij Ovsinskyj

In the second half of the XIX century the practice of mandatory registration of dogs and taxation of their owners by local administrations spread throughout Europe, mainly with the aim of preventing rabies outbreaks by controlling and regulating the number of animals. In Galicia, which was then part of the Austro-Hungarian Empire, such permits were granted by the Galician Regional Diet. They regulated: the procedure for registering dogs, the size of tax rates, preferential categories, the issuance of registration and tax tokens that were attached to the animal's collar. A system of fines and other types of punishments for non-compliance with these orders was also established. Government orders were broadcast through the press.

Among the large cities of Galicia, a tax per dog per year was due: in Lviv – 2 zl. a.v. (1873–1877), later 3 zl. a.v. (1878–1880); in Stanislaviv – 2 zl. a.v. (1876–1877); in Przemyśl – 2 zl. a.v. (1887–1888). In smaller cities and towns (such as: Zalishchyky, Berezhany, Buchach, Rohatyn), the tax ranged from 1.5 to 3 zl. a.v. (1886–1890). In 1878–1880 in Lviv they began to charge only 1 zl. a.v. for a female per year, and later the same amount in other cities and towns: in Przemyśl (since 1887), Berezhany (since 1888), while in Rohatyn – 50 cents a.v. (since 1890). In 1890–1914 in Lviv, the tariff for one dog was unchanged – 10 crowns. In the county towns, it ranged from 4 to 10 crowns (Skole, Mykolaiv, Velyki Mosty).

As a result of the practice of using such tokens, many copies have been preserved, on the basis of which we have an idea of their design, graphics, manufacturing material, etc. Such tokens are artifacts, documents of their era.

The results of this article may be of interest to a wide range of researchers of the history of Galicia XIX – beginning 20th century, history of tax affairs, history of law, history of zoo-veterinary, dog breeders, collectors and local historians.

Keywords: Galicia, Lviv, Stanislaviv, Zalishchyky, registration, tax, dogs, dog, registration and tax token, tax tariff.

Порушена у статті проблематика частково висвітлена у декількох попередніх публікаціях автора (Овсінський 2022–2023, с. 43–52), (Овсінський & Білик 2024, с. 13–14, 28–32). На основі документальних джерел та матеріалів, значна частина яких вперше вводиться до наукового обігу, а також артефактів (собачих жетонів з власної колекції автора), досліджується механізм впровадження в західноукраїнських землях у складі Австро-Угорської імперії, зокрема у Галичині, обов'язкової реєстрації собак та оподаткування їх власників. Відображено правовий шлях прийняття подібних постанов через Галицький крайовий Сейм стосовно повітових міст та містечок краю. Характеризуються умови реєстрації та податкові тарифи щодо різних категорій собак. Крім цього описуються зовнішній вигляд, мова та оформлення жетонів, їх типи та різновиди.

Також у цьому напрямку принагідно працює український історик Олег Проців, автор численних праць з історії галицького мисливства (Проців 2022). Він, зокрема, досліджував питання утримання собак та оподаткування їх власників у Галичині др. пол. XIX – поч. XX ст. (Проців 2020, с. 723–737).

Звичаєво-правові аспекти податку за собак свого часу розглянули польські дослідники Цезарій Косіковський та Яцентій Матушевський (Kosikowski & Matuszewski 2002). Історії появи цього податку торкалися й Роберт Квасьнівський та Маґдалена Юрчук (Kwaśniewski & Jurczuk 2016, s. 24–44).

Основним завданням статті є простежити механізм впровадження у повітових містах та містечках Галичини обов'язкової реєстрації та оподаткування власників собак; висвітлити шляхи реалізації постанов влади щодо цього; принагідно охарактеризувати окремі типи собачих реєстраційно-податкових жетонів з західноукраїнських земель досліджуваного періоду; показати розміри та динаміку податкових тарифів, матеріали, параметри та елементи оформлення таких жетонів.

Вже з початку 50-х років XIX ст. питання необхідності запровадження податку на власників собак з метою обліку та регулювання їх кількості, а також профілактичних заходів проти випадків собачого сказу, що почастишали, порушувалися пресою. Так 26 липня 1851 р. «Gazeta Lwowska» писала: «що з того, що місцева влада видає постійно нагадування і зобов'язувальні розпорядження стосовно таких випадків, коли значна частина власників собак не виконує цілковито тих приписів і саме їх недбалству треба приписати теперішні жакливі наслідки» (Sprawy krajowe 1851, s. 1).

У містах Краків та Варшава такий податок з'явився ще з середини 60-х років XIX ст. Зрештою, йдучи за європейськими віяннями, Магістрат м. Львова вирішив також запровадити податок на собак та відповідний реєстраційний жетон. Напередодні прийняття цього рішення у Магістраті було створено окремих офіс, який мав реєструвати у відповідній книзі власників та їх собак, брати податок і видавати жетони (Pawlikowski, 1876, s. 178–179).

19 грудня 1872 р. було видано постанову № 75 «Щодо способу здійснення побору гмінної оплати від собак в місті Львові законом... дозволеної». Як і будь-яке податкове нововведення, на початках це не виглядало надто обтяжливо. «Оплату в розмірі 2 злотих [австрійською валютою – авт.] від кожного пса, утримуваного у Львові, належиться щорічно наперед за цілий рік в місяці січні в офісі Львівського Магістрату складати», – йшлося у постанові. Навіть якщо пса було набуто впродовж року і понад 14 днів вже утримувано, власник був зобов'язаний сплатити цілорічну таксу. Далі у документі встановлювався «податковий вік» – «від молодих собак оплата ставиться з днем, в якому смоктати перестають». У випадку несплати податку до 1 березня 1873 р., «а при набутті пса протягом року через 14 днів від часу його придбання», стягувався вже подвійний (штрафний) податок (Ustawa obowiązująca №75, 19.12.1872, s. 169).

На здійснену оплату видавалася «квитанція із шнурованого реєстру побору і бляшана марка» (власне собачий жетон). «Марку» належало прикріпити на ошийника собаки. З псом, якого передавалося чи продавалося іншій особі, слід було віддати новому власнику марку і квитанцію про сплату. «Собаки, що по вулицях без марки бігатимуть, будуть катом вилонювані і по завершенні трьох днів нищені. Впродовж цих трьох днів власник може довести, що пес був оплачений; після чого, по сплаті встановленої платні для ката, Магістрат видасть доручення до повернення пса». Припис закладання намордників на собак у нічний час був обов'язковим тільки щодо «злих собак» (Ustawa obowiązująca № 75, 19.12.1872, s. 169).

Власникам будинків у м. Львові наказувалося, щоб своїх орендарів квартир ознайомили з вищеописаними постановами, і власне таких закликали до заповнення у восьмиденний термін формуляру зі списком утримуваних собак, а потім заповнений список повернули кур'єрові Комісаріату. Заповнені формуляри списку собак, складені за алфавітним порядком вулиць і номерів будинків згідно з дільницям, становили щорічно кадастр, в якому в останній графі занотовувався номер реєстрації, за яким визначалася приналежність пса. Цей же номер викарбовувався на виданому собачому жетоні. Собаки, придбані впродовж року, вписувалися до кадастру під «стосовний до них номер дому». Офіс Львівського Магістрату зобов'язувався «проводити реєстр шнурованими зошитами, згідно з яким оплату брати буде і зібрану квоту з дотичним зошитом в Міській Касі складати». 31 грудня 1872 р. публікацією в «Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych» ця постанова набула чинності (Ustawa obowiązująca №75, 19.12.1872, s. 169).

На першому собачому жетоні 1873 р. (круглої форми) в центрі аверса міститься герб Львова – «лев на дихах на брамі». По краю кола написи «Lwów» і «1873», а по центру під гербом – реєстраційний номер. Зображення герба міста в центрі жетона присутнє й на жетонах 1874–1878 рр. А вже у наступні роки герб зникає. Залишається тільки «Lwów».

Через три роки після Львова у ще одному воєводському центрі Галичини – Станіславові – вирішили запровадити податок за собак. 15 березня 1876 р. Муніципальна рада м. Станіславо-

ва постановила звернутися з цим до Крайового Сейму. У цій постанові, зокрема, зазначалося, що у Станіславові з передмістями знаходиться близько 1 тис. собак. «З огляду на публічну безпеку за ними потрібен щільний контроль, а оскільки поліцейні приписи, які до того застосовувалися, для більшої кількості собак є недостатньо результативними, [...] достатній нагляд вдасться запровадити тільки у той спосіб, якщо у місті не буде жодного іншого пса, як тільки пси, що мають своїх власників, котрі видимі будуть в кадастрі, для цих цілей створеному, і котрі будуть забезпечені марками [жетонами – авт.], видаваними урядом міста», – йшлося далі у документі (Ustawa [...], 25.04.1876, s. 861).

«Міська рада, ухвалюючи податок у розмірі 2-х злотих за одного пса щорічно, не мала фіскальних цілей, а лише керувалася мотивом більш відповідної поліцейської діяльності в справі публічної безпеки, а також встановленням джерела доходу, з якого кошти на утримання цього врегульованого порядку могли б бути покриті». Також зазначалося, що жодних протестів стосовно цього з боку громади міста не було. До того ж і Повітовий відділ підтримав цю пропозицію. Зрештою Крайовий відділ просив Високий Сейм підтримати проект статуту Муніципальної ради Станіславова (Ustawa [...], 25.04.1876, s. 861).

25 квітня 1876 р. відбулося засідання Крайового Сейму в цій справі, на якому «Статут, що дозволяє громаді міста Станіславова збір муніципальної оплати за собак» було затверджено. Цей статут містив всього 4 параграфи:

§ 1. Громаді міста Станіславова дозволяється, почавши з 1 січня 1877 р., збір муніципальної оплати за кожного пса, у межах цієї громади триманого, по 2 злотих річно. Цей збір сплачується кожного року наперед.

§ 2. Щенята, що ссуть, не підлягають оплаті.

§ 3. Від пса, що понад 14 днів в межах громади міста Станіславова був триманий, належить повна оплата за цілий адміністративний рік.

§ 4. Тримання пса понад 14 днів в межах громади міста Станіславова без зголошення себе до Магістрату буде каране штрафом, рівним дворазовій річній оплаті (Ustawa [...], 25.04.1876, s. 861).

Нажаль на сьогодні жоден екземпляр першого собачого жетона зі Станіславова за 1877-й рік колекціонерам та дослідникам невідомий, оскільки не зберігся.

Механізм поширення практики собачого податку на провінційні містечка Галичини можемо простежити на прикладі м. Заліщики (зараз Тернопільська обл). 11 липня 1886 р. Гмінна рада м. Заліщики одностайно ухвалила запровадити податок на собак у розмірі 1,5 зл. а.в. за рік, «сподіваючись у такий спосіб досягнути 100–150 злотих щорічного доходу на покриття гмінних видатків». Неважко підрахувати, що за приблизними оцінками членів Ради у Заліщиках налічувалося близько 70–100 «податкових» собак, тобто мисливських і хатніх, бо «ланцюгові» не оподатковувалися. У поданій на затвердження Високого Сейму петиції від 28 листопада 1886 р. зазначалося: «Заліщики належать до значніших провінційних міст, бо є містом повітовим і мають 6 000 людності, однак сміливо можуть бути визнані за одну з найбідніших гмін в цілому краї, бо не посідають жодного майнового права на покриття своїх видатків, обмежені лише поборами додатків до податків» (Ustawa [...], 19.12.1887, s., 1).

19 грудня 1887 р. Крайовий Сейм ухвалив цей податок, а щоби не гаяти зайвого часу, в постанові зазначили, що «спосіб і умови» його реалізації мають бути дубльовані з сеймової постанови № 28 від 30 січня 1882 р. про запровадження такого ж податку для м. Вадовіце * (Sprawozdanie Wydziału krajowego [...], 20.10.1881, s., 1).

Вищезгадана ж постанова виключала з оподаткування сторожових та ланцюгових собак (не оподатковувалася лише перша з-поміж них, тоді як всі наступні вже підпадали під постанову) і собак, власники яких тимчасово перебувають з ними у місті, однак не довше, ніж 1 місяць. Останнім мав видаватися інший собачий жетон, вартістю 10 центів. Якщо ж жетон про сплату податку було загублено, то за 20 центів видавали новий, але власник пса мав надати докази про те, що раніше ним сплату вже було здійснено (Ustawa [...], 30.03.1882, s. 81–84).

Для порівняння, коли 2 березня 1887 р. таке право було надано й м. Перемишль, там встановили таксу: 2 зл. а.в. від самця і 1 зл. а.в. від самки. Цікавим тут є § 6, де вказується, що «власникам звільнених від податку собак необхідно [...] подати заяву на отримання картки звільнення, у якій зазначатиметься час її чинності та адреса проживання собаки». Далі дізнаємося про окремий різновид собачого жетона «іншої форми», який видавався «собакам, які

* Зараз це м. Вадовіце (поль. Wadowice) у Південній Польщі, на річці Скава. Адміністративний центр Вадовіцького повіту Малопольського воєводства.

пасуть худобу, а також собакам осіб, які тимчасово перебувають у Перемишлі, [...] за плату 10 центів» (Ustawa № 23, 2.03.1887, s. 88–89).

В австро-угорських землях податкова практика та географія застосування оплати за собак невпинно зростали. Наступним після Заліщик та Перемишля містом, що отримало таке право, 25 вересня 1888 р. стали Бережани. «З метою забезпечення загальних потреб громади», місту дозволялося стягувати плату за собак, які утримуються в межах міста Бережани та його передмість, протягом десяти років, рахуючи від дати набуття чинності цієї ухвали. Ця плата становила 3 зл. а.в. за самця і 1 зл. а.в. за самку на рік (§ 2). Виплати здійснювалися двома піврічними платежами – 1 січня та 1 липня. При цьому не оподатковувалися: а) цуценята віком не більше тридцяти днів; б) собаки, які використовуються для охорони на прив'язі або в промислах (пастухи худоби чи тяглові в упряжі). Також згідно з § 3 звільнялися від оплат собаки, що належали немісцевим особам, котрі мали постійне місце проживання за межами Бережан і не перебували у Бережанах більше трьох місяців (Ustawa [...] 25.09. 1888 г., s. 2–3).

Облік собак проводився щорічно. Повідомляти про своїх собак були зобов'язані як домовласники, так і власники тварин у Бережанах. З цією метою кожен власник будинку або його управитель подавав до муніципальної влади дві реєстраційні картки – одну для собак, які платні, а другу для собак, які звільнені від сплати. Якщо власник собаки не заповнив форму, то домовласник або управитель робив це за нього та вносив відповідний запис. Власників собак, котрі відмовлялися заповнити картку, штрафували на 2 зл. а.в. (§ 4). Також згідно з § 5 у формулярі реєстрації безоплатних собак мала бути вказана причина звільнення (Ustawa [...] 25.09. 1888 г., s. 2).

Згідно з § 6 протягом 14 днів після початку шестимісячного періоду, тобто після 1 січня та 1 липня, кожен власник собаки був зобов'язаний сплатити піврічний внесок, про що він отримував квитанцію з печаткою та жетон з порядковим номером, що відповідав номеру з собачого реєстрового списку. Власники звільнених від податку собак мали у вказаний вище термін подати заяву на видачу картки звільнення із зазначенням часу та місця проживання й праці. Для собак, які використовувалися для випасання великої рогатої худоби, як і для собак у власності тих осіб, котрі тимчасово перебували у Бережанах, видавався жетон іншого зразка і за нього як за виріб треба було платити 10 центів (Ustawa [...] 25.09. 1888 г., s. 2).

Власник зареєстрованої собаки, яка померла, зникла безвісти, була продана або іншим чином втрачена, щоб звільнитися від зобов'язання платити за наступний шестимісячний період, мав повідомити про втрату собаки. При цьому сплачені ним раніше кошти не поверталися. «Хто сховає собаку від сплати збору або використовує чужий значок, буде оштрафований у трикратному розмірі» – йшлося у § 9 цієї ухвали. У разі втрати собачого жетона можна було за пред'явлення до Магістрату квитанції про сплату податку отримати новий жетон, сплативши за нього 20 центів а.в. Собаки, які використовувалися для охорони, але не були тримані на прив'язі, вилучалися як «бродячі», а власники при спробі їх повернення мали пред'явити картку звільнення, а також штрафувалися на 1 зл. а.в. (§ 10). Що цікаво, у § 12 зазначалося, що надходження від штрафів також є муніципальними і скеровуються у Фонд місцевої бідноти (Ustawa [...] 25.09. 1888 г., s. 3).

3 січня 1889 р. право збирання податку за собак (терміном на 10 років) здобуло й м. Бучач. Тут брали по 2 зл. а.в. за одного пса на рік, незалежно від статі тварини. Це єдине, чим ця ухвала відрізнялася від «бережанської», бо всі інші пункти були просто з неї продубльовані (Ustawa [...], 3.01.1889, s., 10–11).

28 листопада 1890 р. дійшла черга щодо отримання права збирання цього податку й до «громади королівського вільного міста Рогатина». У межах міста, включно з передмістям Бабинці, податкова щорічна такса становила: за самця – 1 зл. а.в., а за самку – 50 центів а.в. (Zgodnie z uchwałą [...], 28.11.1890, s. 1161). Собачі жетони входили тут в обіг з початком 1891 р., а 19 січня цього року Галицький Крайовий Сейм затвердив цей статут (Ustawa № 11, 19.01.1891, [...], s. 67). На сьогодні найбільш ранній відомий собачий жетон з м. Рогатина, що зберігся, датується 1892-м роком.

Частота й шаблонність таких процедур зрештою змусила Крайовий Сейм 30 жовтня 1890 р. розглянути й ухвалити з подання Гмінної комісії проект «Статуту [...] на предмет накладання гмінної оплати за утримання псів». У тексті проекту акцентувалося, насамперед, на тому, що «гмінні виплати за псів – зокрема у містах – можуть становити цілком гідне джерело надходжень для публічних цілей; бо такі оплати не торкаються якоїсь вкрай необхідної потреби для людського загалу». «Пса утримується, – йшлося далі, – зазвичай тільки з аматорства, отож і сплата за володіння псами має подекуди риси збиткового податку [тобто

Табл. 1. Собачі реєстраційно-податкові жетони з міст та містечок Галичини (1873–1914 рр.).

Іл. 1. Перший в українських землях собачий жетон. LWOW. 1873 р. № 1808. (м. Львів). Розмір – 35 мм. Метал – бронза.

Іл. 2. Собачий жетон. LWOW. 1882 р. № 576. (м. Львів). Розмір – 28x40 мм. Метал – цинк.

Іл. 3. Собачий жетон. KOŁOMYJA. 1892 р. № 167 (м. Коломия Івано-Франківської обл.). Розмір – 35x43 мм. Метал – латунь.

Іл. 4. Собачий жетон. KOŁOMYJA. 1896 р. № 31. (м. Коломия Івано-Франківської обл.). Розмір – 32 мм. Метал – латунь.

Іл. 5. Собачий жетон. BUCZACZ. 1892 р. № 4. (м. Бучач Тернопільської обл.). Розмір – 32x38 мм. Метал – латунь.

Іл. 6. Собачий жетон. STANISLAWÓW. 1897 р. № 119. (м. Івано-Франківськ). Розмір – 30x40 мм. Метал – бронза.

Іл. 7. Собачий жетон. ŻÓŁKIEW. 1905 р. № 22. (м. Жовква Львівської обл.). Розмір – 40x40 мм. Метал – бронза.

Іл. 8. Собачий жетон. LWÓW. 1911 р. № 716. (м. Львів). Розмір – 28x28 мм. Метал – алюміній.

Іл. 9. Собачий жетон для ланцюгового пса. LWÓW. 1913 р. № 900. (м. Львів). Розмір – 35x45 мм. Метал – бронза.

Іл. 10. Собачий жетон. TARNOPOL. 1914 р. № 239. (м. Тернопіль). Розмір – 30x33 мм. Метал – бронза.

податку за розкіш – авт.]. Але оскільки пси бувають тримані й для сторожування дому чи стад худоби, володіння такими зазвичай є вільним від оплат». Далі автори проекту доходять цікавого висновку про те, що «про кожного, хто тримає пса попри запровадження податку, можна сказати, що піддається цьому податковій добровільно». Зазначалася й, що «податок на собак перешкоджає збитковому їх розмноженню, вільному множенню бездомних собак, цілковито невжиткових, які однак в певних випадках можуть стати для людності небезпечною заразою» (Alegat 102 [...], 1890, s. 1).

Мета постанови Сейму стосовно цього питання визначалася як: «узагальнення умов і спрощення діяльності при запровадженні гмінних податків за тримання псів. На майбутнє таке запровадження мало залежати тільки від ухвали Гмінної ради за узгодженням з Крайовим відділом». Лише у випадку необхідності побору понад максимально визначені 5 зл. а.в. за пса щорічно слід було вносити подання до Крайового Сейму і приймати (або не приймати) відповідну сеймову ухвалу, а не окрему постанову, як це було досі. Відповідний статут № 9 про надання міським громадам права самостійно регулювати розмір податку за собак було ухвалено у Відні 19 січня 1891 р. (Ustawa № 11, 19.01.1891, s. 65–66).

Починаючи з 1901 р. у Львові податок за одного пса становив 10 крон, незалежно від статі тварини і без звільнення від податку, що сприяло зменшенню кількості собак (Проців 2022, с. 16). Коли 3 грудня 1903 р. право податку за собак було надане й м. Сколе Стрийського повіту, тариф там становив 4 крони за кожну собаку, незалежно від статі (Ustawa № 128, 3.12.1903, s. 538). Процедурно це виглядало наступним чином. Попередньо це питання розглядалося на засіданні Галицького Сейму 15 жовтня 1903 р., де «депутат Верещинський» зачитав рішення гміни Сколе від 11 вересня цього ж року про плановане оподаткування собак у розмірі 4-х крон. Він вказав також, що це рішення було затверджене старостою Стрийського повіту, до якого входило Сколе (Проців 2022, с. 14–15).

19 березня 1909 р. таке право здобуло й м. Миколаїв Жидачівського повіту, встановивши у себе тариф розміром 10 крон (або 5 зл. а.в.) за кожну собаку, незалежно від статі (Ustawa № 39, 19.03.1909, s. 94). 5 січня 1910 р. й місто Великі Мости Жовківського повіту після затвердження відповідного статуту встановило у себе аналогічний з «миколаївським» тариф за одну собаку (Ustawa № 19, 5.01.1910, 70–71).

Відтак бачимо, що з початку ХХ ст. міські громади частіше намагалися отримати максимально допустимий дохід з нової податкової можливості. При цьому іноді траплялися й екстраординарні випадки. Так, на засіданні Галицького Сейму у 1903 р. прозвучала інформація, згідно з якою з метою радикального зменшення чисельності собак гміна Нового Села * запровадила у себе вимоги, аби власники собак сплачували податок у 20 крон (або 10 зл. а.в.), що було явним самоуправством (Проців 2022, с. 12)!

27 вересня 1913 р. мер м. Дрогобича Раймунд Ярош **, перебуваючи під враженням швидкого поширення галицькими містами та містечками практики оподаткування собак, виголосив перед дрогобичанами промову, за яку відразу був висміяний газетярами. У ній він пообіцяв провести «сумлінну конскрипцію всіх собак, що постійно в нашому місті перебувають, а також всіх проїжджих собак, що понад 8 днів тимчасово тут перебувають». Далі мер пообіцяв завести відповідну облікову магістратську книгу і запровадити облік кожного пса, що прибуває до міста, або його покидає. «Гордість охоплює нас, коли довідуємося, що під собачим поглядом впроваджуються у нас поступові реформи як у великих містах», – писав з неприхованим сарказмом про цю промову кореспондент «Tygodnika Drohobuskiego». Він був впевнений, що мер керувався не фінансовою вигодою, бо внесок до бюджету міста з цього податку буде «краплею в морі багатства гміни», а турботою про санітарно-ветеринарний стан міста та необхідністю боротьби зі сказом, що зрештою не є прямим обов'язком такого суспільно-політичного органу як Магістрат. «Осанна! Будемо мати статус псів! А що зі статусом людності?», – запитує далі автор статті, критикуючи незадовільну роботу Магістрату та бездіяльність місцевої поліції (Z rowiatu, 27.09.1913, s. 3).

Стосовно ж запровадження реєстраційно-податкових собачих жетонів у Дрогобичі, то найбільш ранній, відомий нам, датований 1905-м роком, отже це заслуга попереднього мера міста – Яна Невядомського ***. Очевидно й реєстраційна магістратська книга на той момент вже існувала, про що теперішньому мерові забули повідомити.

* Зараз це однойменне село в Любачівському повіті Підкарпатського воєводства (Республіка Польща).

** Раймунд Ярош був мером Дрогобича у 1909–1918 рр. Успішний підприємець, засновник і власник курорту Трускавець. За його сприяння була збудована залізнична гілка Дрогобич-Трускавець. Активно займався благодійністю.

*** Ян Невядомський був мером Дрогобича у 1905–1907 рр. Польський фінансист та пекар.

На жетонах зі Львова, як і з Коломиї та інших міст Галичини австро-угорського періоду, бачимо лише назву міста без написів «Miasto» чи «Stadt», або «Kreis» чи «Powiat». Це наводить на думку про те, що «ланцюговий» жетон міг мати ходження окрім самого міста й у населених пунктах міської чи повітової округи, хоча при цьому на ньому писало «Kołomyja» чи «Lwów». Це могло б пояснити цілковиту відсутність собачих жетонів з назвами галицьких сіл цього періоду.

Зберігся Статут на право збору податку за собак, наданий громаді «Княгинин колонія» * 14 січня 1906 р. (Ustawa № 20, 14.01.1906, s. 50). Він цікавий тим, що це було безпосереднє передмістя м. Станіславова. Тут брали щорічно по 2 крони за кожного пса, незалежно від його статі. Звільнені від оплати були «ланцюгові» собаки, а також собаки для військових потреб. З цього можемо припустити, що у самому Станіславові тариф був або таким же, або не надто вищим. Коли 19 березня 1909 р. право податку за собак було надане м. Миколаєву Жидачівського повіту, то такса за одну собаку (незалежно від статі) була встановлена у 5 крон щорічно (Ustawa № 39, 19.03.1909, s. 94).

Для порівняння у Львові податкові тарифи за собак були значно вищими, однак стабільними, бо не змінювалися доволі довго (1890–1914 рр.). Покликаючись на постанову Крайового Сейму № 4 від 14 січня 1890 р., а також ухвалу Міської ради від 6 листопада 1913 р., Магістрат повідомляв, що «оплата за кожного пса в місті Львові утримуваного встановлена на 1914-й рік у розмірі 10 крон». Пункт 1-й ухвали зобов'язував не пізніше 15 лютого оплатити річний внесок в комісаріаті дільниці, у якій мешкає власник пса. При оплаті видано буде платнику квит разом з маркою (жетоном) з білої нікельованої бляхи чотирикутного вигляду, за яку окремо оплачується 10 геллерів. Квит приписувалося зберігати, а жетон вчепити псу на ошийник як доказ сплати податку (W sprawie opłaty [...] 20.01.1914, s. 2).

Далі зазначалося, що для ланцюгових псів будуть видавані окремі жетони з білої нікельованої бляхи чотирикутної форми, за кожен з яких власник пса мав заплатити окремо 60 геллерів. Ці жетони видавалися дільничними комісаріатами. Обов'язок сплати податку покладался на власника дому, при якому пес утримувався. Від сплати звільнялися молочні щенята і ланцюгові пси з господарств у віддалених частинах міста, які перебували постійно на прив'язі (пункти 4 і 6 ухвали). Протягом січня 1914 р. Магістратом мав бути складений повний список псів, утримуваних у кожному домі у м. Львові. Для цього кожен власник чи орендар був зобов'язаний (згідно з пунктом 36 статуту м. Львова) ретельно заповнити і підписати «карти списку псів», видані йому дільничним комісаріатом в двох екземплярах. Ці карти мали бути до 15 лютого 1914 р. повернуті в комісаріат. Цього дня втрачали чинність податкові жетони за 1913-й рік. А з 16 лютого будь-який неоплачений пес мав бути ввійманий гицлем і знищений (W sprawie opłaty [...] 20.01.1914, s. 2).

Список джерел та літератури

- ОВСІНСЬКИЙ, Ю., 2022–2023, Податок за собак та реєстраційно-податкові собачі жетони зі Львова (1873–1917 рр.). Львівські нумізматичні записки, ч. 19–20, 43–52.
- ОВСІНСЬКИЙ, Ю. & БІЛИК, Р., 2024, Реєстраційно-податкові собачі жетони на Покутті (1892–1943 рр.). Львів: Растр-7.
- ПРОЦІВ, О., 2020, Публічне управління щодо утримання собак у Галичині середини XVIII – початку XX ст. Народознавчі зошити. Часопис Інституту народознавства НАН України. Львів, № 3 (153), 723–737.
- ПРОЦІВ, О., 2022, Історія галицького собаківництва. Івано-Франківськ: Фоліант.
- Alegat 102, 1890, Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Drugiej Sesji Szóstego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Lwów, 1.
- KOSIKOWSKI, C. & MATUSZEWSKI, J., 2002, Opodatkowanie posiadania psów czyli Płacze ze śmiechu wokół budy: studium obyczajowo-prawne. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 157–164.
- KWAŚNIEWSKI, R. & JURCZUK, M., 2016, O psach i podatkach – historia i współczesność, Rozprawy Humanistyczne. Zeszyty naukowe. Włocławek, XVII (2), 24–44.
- PAWLIKOWSKI dr., 25.10.1876, List ze Lwowa (Psy i kaganiec), Dwutygodnik higieniczny. Kraków, 1, 178–179.

* Місто Станіславів з трьох боків – півночі, сходу та півдня оперізувало поселення під назвою Княгинин. Північна частина іменувалась Княгинин-Село, східна та південна – Княгинин-Колонія. Обидві частини являли собою самоврядні гміни, хоча разом із Станіславовом складали єдиний конгломерат. До складу міста обидва Княгинини були включені лиш у 1925 р. Княгинин-Колонія займав територію на схід від нинішніх вулиць С. Бандери – М. Підгірянки до потоку Рудка.

- Sprawozdanie Wydziału krajowego jako komisji w przedmiocie zezwolenia gminie Wadowice na pobór opłat od psów, 20.10.1881, Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Czwartej Sesi Czwartego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1881, Alegat 118. Lwów, 1–4.
- Sprawy krajowe, 26.07.1851, Gazeta Lwowska, 171, 1.
- Ustawa [...] 25.09. 1888 r., nadająca gminie miasta Brzeżan prawo do poboru opłat od psów, Protokół 5, posiedzenia 6., sesji V. Lwów, 2–3.
- Ustawa [...], nadająca gminie miasta Wadowic prawo pobierania opłaty od psów w obrębie miasta Wadowic i przedmieść jego, 30.03.1882, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych... Lwów, IX, 81–84.
- Ustawa [...] zezwalająca gminie miasta Stanisławowa na pobór opłaty gminnej od psów, 25.04.1876, Stenograficzne Sprawozdania z VII sesji III peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskim w roku 1876. Posiedzenie 26. Kraków, 861.
- Ustawa [...], nadająca gminie miasta Zaleszczyki prawo pobierania opłaty od psów obrębie miasta Zaleszczyki i przedmieść jego, 19.12.1887, Protokoły z V Sesji V Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim w roku 1887/8, Protokół 14. Lwów, 1–4.
- Ustawa № 11, 19.01.1891, [...] w przedmiocie nadania gminie król. wol. miasta Rohatyna prawa poboru opłaty gminnej od psów, w obrębie gminy utrzymywanych, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 25.02. 1891. Lwów, III, 67.
- Ustawa № 19, 5.01.1910, w przedmiocie zezwolenia gminie Mosty Wielkie (Powiat Żółkiew) na pobór gminnej opłaty od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 29.01.1910. Lwów, 70–71.
- Ustawa № 20, 14.01.1906, w przedmiocie zezwolenia gminie Knihinin kolonia, powiatu Stanisławowskiego, na pobór opłaty gminnej od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 14.01.1906, Lwów, 50.
- Ustawa № 23, 2.03.1887, o zezwoleniu gminie miasta powiatowego Przemyśla na pobór opłaty od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych... Lwów, 88–91.
- Ustawa № 39, 19.03.1909, w przedmiocie zezwolenia gminie Mikołajów w powiecie Żydaczowskim na pobór gminnej opłaty od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 15.03.1909. Lwów, VI, 94.
- Ustawa № 39, 19.03.1909, w przedmiocie zezwolenia gminie Mikołajów w powiecie Żydaczowskim na pobór gminnej opłaty od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 15.03.1909. Lwów, VI, 94.
- Ustawa №. 128, 3.12.1903, w przedmiocie zezwolenia gminie Skole powiatu Stryjskiego, na pobór opłaty gminnej od psów, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych..., 30.12.1903. Lwów, XVIII, 538.
- Ustawa obowiązująca №75 [...] zezwalająca na pobór opłaty gminnej od psów w obrębie miasta Lwowa. Wieden, 19.12.1872, Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim, 31.12.1872. Lwów, XL, 169.
- Ustawa... [Про надання м. Бучач права збору податку за собак], 3.01.1889, Sprawozdanie Stenograficzne z Rozpraw Galicyjskiego Sejmu Krajowego, 26. Posiedzenie 6. Sesji V. Lwów, 10–11.
- W sprawie opłaty gminnej od psów na r. 1914, 20.01.1914. Gazeta lwowska, 14, 2.
- Z powiatu, 27.09.1913, Tygodnik Drohobycki, 39, 3.
- Zgodnie z uchwałą... [Про надання м. Рогатин права збору податку за собак], 28.11.1890, Sprawozdanie Stenograficzne z Rozpraw Galicyjskiego Sejmu Krajowego, 26. Posiedzenie 2. Sesji VI. Lwów, 1161.

References

- Alegat 102, 1890, Alegata do Sprawozdan Stenograficznych z Drugiej Sesi Shostego Peryodu Sejmu Krajowego Krolestva Galicyi i Lodomeryi wraz z Vielkiem Ksiestvem Krakovskiem [Allegata to the Stenographic Reports of the Second Session of the Sixth Period of the Regional Sejm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria together with the Great Duchy of Krakow]. Lvov, 1. [In Polish].
- KOSIKOVSKI, C. & MATUSHEVSKI, J., 2002, Opodatkowanie posiadania psow chyli Plach ze smiekhu volok budy: studium obychajovo-pravne [Taxation of dog ownership or Crying with laughter around the kennel: a moral and legal study]. Warszawa: Dom Vydavnychy ABC. [In Polish].
- KVASNIEVSKI, R. & JURCHUK, M., 2016, O psakh i podatках – historia i spolchesnosts [About dogs and taxes – history and the modernity]. Rozprawy Humanistychny. Zeshyty naukovy, Vlotslavek, XVII (2), 24–44. [In Polish].
- OVSINSKYJ, J. & BILYK, R., 2024, Rejestracijno-podatkovy sobachi zhetony na Pokutti (1892–1943 rr.) [Registration and tax dog tokens in Pokuttia (1892–1943)]. Lviv: Rastr-7. [In Ukrainian].

OVSINSKYJ, J., 2022–2023, Podatok za sobak ta reestratsiino-podatkovy sobachi zhetony zi Lvova (1873–1917 rr.). [Dog tax and dog registration and tax tokens from Lviv (1873–1917)]. Lvivski numizmatychni zapysky, Lviv, ch. 19–20, 43–52. [In Ukrainian].

PAVLIKOVSKI dr., 25.10.1876, List ze Lvova (Psy i kaganiec) [Letter from Lviv (dogs and muzzle)]. Dvutygodnik higijenichny, Krakov, 1, 178–179. [In Polish].

PROTSIV, O., 2020, Publichne upravlinnia shchodo utrymanna sobak u Halychyni seredyny XVIII – pochatku XX st. [Public management of keeping dogs in Galicia in the mid-18th – early 20th centuries]. Narodoznavchi zoshyty. Chasopys Instytutu narodoznavstva NAN Ukrainy, Lviv, 3 (153), 723–737. [In Ukrainian].

PROTSIV, O., 2022, Istoriiia halytskoho sobakivnytstva [History of Galician dog breeding]. Ivano-Frankivsk: Foliant. [In Ukrainian].

Spravozdanie Vydzialu krajovego jako komisji v pshedmiozie zezvolenia gminie Vadovice na pobor opłat od psow [Report of the Regional Department as a committee regarding the authorization of the Vadovice commune to collect fees from dogs]. 20.10.1881, Alegata do Spravozdán Stenografichnykh z Chvartej Sesi Chvartego Peryodu Sejmu Krajovego Krolestva Galicyi i Lodomeryi vraz z Vielkiem Ksiestvem Krakovskiem z roku 1881. Alegat 118, Lvov, 1–4. [In Polish].

Sprawy krajowe, 26.07.1851, Gazeta Lvovska, 171, 1.

Ustava [...] 25.09.1888 r., nadajaca gminie miasta Brzezhan pravo do poboru opłat od psow [Act [...] of September 25, 1888, which gives the right to the community of the city of Berezhany to collect a tax for dogs, Protokol 5, posiedzenia 6, sesyi V. Lvov, 2–3. [In Polish].

Ustava [...], nadajaca gminie miasta Vadovic pravo pobierania opłaty od psow v obrebie miasta Vadovic i pshedmiest jego [Act [...] granting the commune of the city of Vadovice the right to collect fees for dogs within the city of Vadovice and its suburbs, 30.03.1882, Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh... Lvov, IX, 81–84. [In Polish].

Ustava [...] zezwalajaca gminie miasta Stanislawowa na pobor opłaty gminnej od psow [Act [...] allowing the commune of Stanisławów to collect a municipal fee for dogs]. 25.04.1876, Stenografichne Spravozdania z VII sesyi III peryodu Sejmu Krajovego Krolestva Galicyi i Lodomeryi vraz z W. Ks. Krakovskiem v roku 1876. Posiedzenie 26. Kraków, 861. [In Polish].

Ustava [...], nadajaca gminie miasta Zaleshchyki pravo pobierania opłaty od psow obrebie miasta Zaleshchyki i przedmiest jego [The Act [...] granting the commune of the city of Zaleszczyki the right to collect fees for dogs within the city of Zaleszczyki and its suburbs]. 19.12.1887, Protokoly z V Sesyi V Peryodu Sejmu Krajovego Krolestva Galicyi i Lodomeryi vraz z Vielkiem Ksiestvem Krakovskiem v roku 1887/8, Protokol 14. Lvov, 1–4. [In Polish].

Ustava № 11, 19.01.1891, [...] v pshedmiocie nadania gminie krol. vol. miasta Rogatyna prava poboru opłaty gminnej od psow, v obrebie gminy utshymypanykh [Act № 11, January 19, 1891, [...] regarding granting the commune to the king. ox. the city of Rogatyn, the right to collect a municipal fee for dogs kept within the municipality]. Dziennik Ustav i Rozpoznadzen Krajovykh..., 25.02. 1891. Lvov, III, 67. [In Polish].

Ustava № 128, 3.12.1903, v przedmiocie zezvolenia gminie Skole powiatu Stryjskiego, na pobor opłaty gminnej od psow [Act No. 128, December 3, 1903, regarding the authorization of the Skole commune of the Stryi district to collect a commune tax on dogs]. Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh..., 30.12.1903. Lvov, XVIII, 538. [In Polish].

Ustava № 19, 5.01.1910, v przedmiocie zezvolenia gminie Mosty Vielkie (Powiat Zholkiev) na pobor gminnej opłaty od psow [Act № 19, January 5, 1910, regarding the authorization of the Mosty Vielkie commune (Zholkiev District) to collect a municipal fee for dogs]. Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh..., 29.01.1910. Lvov, 70–71. [In Polish].

Ustava № 20, 14.01.1906, v przedmiocie zezvolenia gminie Knihinin kolonia, powiatu Stanislavovskiego, na pobor opłaty gminnej od psow [Act No. 20, January 14, 1906, regarding the authorization of the commune of Knihinin kolonia, Stanislavov district, to collect a commune fee for dogs]. Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh..., 14.01.1906. Lvov, 50. [In Polish].

Ustava № 23, 2.03.1887, o zezwoleniu gminie miasta powiatowego Przemysla na pobor opłaty od psow [Act No. 23, March 2, 1887, on authorizing the commune of the district city of Przemyśl to collect fees for dogs]. Dziennik Ustav i Rozpoznadzen Krajovykh... Lvov, 88–91. [In Polish].

Ustava № 39, 19.03.1909, v przedmiocie zezvolenia gminie Mikolajov v powiecie Zhydachovskim na pobor gminnej opłaty od psow [Act No. 39, March 19, 1909, regarding the authorization of the Mikolajov commune in the Zhydachov district to collect a municipal fee for dogs]. Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh..., 15.03.1909. Lvov, VI, 94. [In Polish].

Ustava № 39, 19.03.1909, v przedmiocie zezwolenia gminie Mikolajov v powiecie Zhydachovskim na pobor gminnej opłaty od psow [Act No. 39, March 19, 1909, regarding the authorization of the Mikolajov commune

in the Zhydachov district to collect a municipal fee for dogs]. Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajovykh..., 15.03.1909. Lvov, VI, 94. [In Polish].

Ustawa obowiązuja №75 [...] zezwalajaca na pobor opłaty gminnej od psow v obrebie miasta Lvova [Act in force №75 [...] authorizing the collection of municipal fees for dogs within the city of Lviv]. Vieden, 19.12.1872, Dziennik Ustav i Rozporzadzen Krajowych..., 31.12.1872. Lvov, XL, 169. [In Polish].

Ustawa... [Pro nadannia m. Buchach prava zboru podatku za sobak], 3.01.1889, [Act... [On granting m. Buchach of the right to collect tax on dogs]. January 3, 1889], Sprawozdanie Stenograficzne z Rozprav Galicyjskiego Sejmu Krajowego, 26. Posiedzenie 6. Sesi V. Lvov, 10–11. [In Polish].

V spravie opłaty gminnej od psow na r. 1914 [Regarding the municipal fee for dogs for 1914]. 20.01.1914. Gazeta Iwowska, 14, 2. [In Polish].

Z powiatu [From the district]. 27.09.1913, Tygodnik Drohobycki, 39, 3. [In Polish].

Zgodnie z ukhvala... [Pro nadannia m. Rogatyn prava zboru podatku za sobak надання м. Рогатин права збору податку за собак], 28.11.1890 [According to the resolution... [On granting m. Rogatyn of the right to collect tax for dogs], November 28, 1890]. Sprawozdanie Stenograficzne z Rozprav Galicyjskiego Sejmu Krajowego, 26. Posiedzenie 2. Sesi VI. Lvov, 1161. [In Polish].

Поширення практики реєстрування та оподаткування собак у повітових містах та містечках Галичини (1873–1914 рр.)

У другій половині XIX ст. Європою ширилася практика впровадження місцевими адміністраціями обов'язкової реєстрації собак та оподаткування їхніх власників, головним чином з метою недопущення спалахів сказу шляхом контролю та регуляції кількості тварин. У Галичині, що перебувала тоді у складі Австро-Угорської імперії, такі дозволи надавав Галицький Крайовий Сейм. У них регламентувалися: порядок реєстрації собак, розміри податкових тарифів, пільгові категорії, видача реєстраційно-податкових жетонів, що кріпилися на нашійник тварини. Також встановлювалася система штрафів та інших видів покарань за невиконання цих розпоряджень. Розпорядження влади транслювалися через пресу.

З-поміж великих міст Галичини податку за одну собаку на рік належалося: у Львові – 2 зл. а.в. (1873–1877 рр.), згодом 3 зл. а.в. (1878–1880 рр.); у Станіславові – 2 зл. а.в. (1876–1877 р.); у Перемишлі – 2 зл. а.в. (1887–1888 р.). У менших містах та містечках (як от: Заліщики, Бережани, Бучач, Рогатин) такса коливалася в межах 1,5–3 зл. а.в. (1886–1890 рр.). У 1878–1880 рр. у Львові за самку почали брати лише 1 зл. а.в. за рік, а згодом стільки ж й у інших містах та містечках: у Перемишлі (з 1887 р.), Бережанах (з 1888 р.), тоді як у Рогатині – 50 центів а.в. (з 1890 р.). У 1890–1914 р. у Львові тариф за одну собаку був незмінним – 10 крон. У повітових містечках він коливався від 4 до 10 крон (Сколе, Миколаїв, Великі Мости).

Внаслідок практики застосування таких жетонів збереглося чимало екземплярів, на підставі яких маємо уявлення про їх оформлення, графіку, матеріал виготовлення тощо. Такі жетони є артефактами, документами своєї епохи.

Результати цієї статті можуть бути цікавими для широкого кола дослідників історії Галичини XIX – поч. XX ст., історії податкової справи, історії права, історії зооветеринарії, кінологів, колекціонерів та краєзнавців.

Ключові слова: Галичина, Львів, Станіславів, Заліщики, реєстрація, податок, собаки, пес, реєстраційно-податковий жетон, податковий тариф.

Jurij Ovsinskyj, PhD, Associate Professor of the Department of Medieval History and Byzantine Studies of Ivan Franko Lviv National University.

Юрій Овсінський, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету імені Івана Франка.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-7174-256X>

Received: 25.11.2024

Advance Access Published: March 2025